

Tisdagen den 30 April.

Kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

§ 1.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Carlson* under 8 dagar från den 2 instundande Maj.

§ 2.

Föredrogs ånyo Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 20, i anledning af återremiss i vissa delar af Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 17, angående Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om tullbevillningen.

Härvid förekommo Utskottets hemställanden rörande:

Artikeln kaffe brändt (sid. 1).

Yttrandet lades till handlingarne.

Artikeln kakao (sid. 2).

Utskottets förklarande godkändes.

Artikeln socker (sid 2).

Utskottets förra hemställan lades af denna Kammare till handlingarne och dess sednare yttrande godkändes.

Taxeunderrättelserna § 9 (sid. 3).

Utskottets hemställan lades till handlingarne.

§ 3.

Förekom ånyo Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 5) Utlåtande N:o 40, angående väckta förslag om ändring i förordningen rörande prestval.

Utskottets förra hemställan (sid. 4).

Härvid yttrade

Herr Hedengren: Jag kan till en början icke underlåta att hem-bära Utskottet min tacksamhet, derföre att Utskottet erkänt rättigheten af de motiver, hvilka legat till grund för mitt ifrågavarande förslag, äfvensom ansett det valsätt jag föreslagit ega företräde framför det nuvarande; och skulle min tacksamhetsskuld betydligt ökats, om Utskottet på grund deraf verkligen tillstyrkt bifall till min förevarande motion. Väl

inser jag, att mitt förslag afser en betydlig förändring i bestående förhållanden, men då vid behandlingen af väckta motioner rörande förändringar i gällande kommunallagar, synnerligen i fråga om rösträtt å kommunalstämma, den åsigt i går här inom Kammaren gjorde sig gällande, att personlighetsprincipen bör tillämpas vida mera än hittills skett eller rättare hvilket icke skett, så vågar jag hoppas, att vid prestval, der icke några ekonomiska frågor utan rent andliga intressen ifrågakomma, denna åsigt än mera skall vinna bifall af Kammaren. Sedan kommunalförfattningarne utkommit, hafva alla egentliga ekonomiska bestyr blifvit skiljda från prestens verksamhet, hvarföre ock i min tanke vid prestval numera den ena församlingsmedlemmen bör ega lika talan med den andra, eftersom den enas själ är lika dyrbar och behöfver lika mycken andlig vård som den andras, och personlighetsprincipen således här om någonsin bör göra sig gällande. Dessa val äro ganska viktiga, men det hittills brukliga, bristfälliga valsättet har gjort det möjligt för en del inom eller utom församlingen boende mäktiga och inflytelserika personer att genom intriger, hotelser och lockelser inverka på valets utgång. Det har ofta visat sig att rika personer, hvilka ega ströhemman, som äro på arrende åt andra upplättna, tvungit sina brukare och arrendatorer genom hotelser af uppsägning att vid prestval rösta på dem, som af en eller annan orsak varit bemälda personer behaglige; anledningarne till det intresse, som sålunda talat till förmån för en och annan prestman, hafva varit hvarjehanda, såsom t. ex. släktskapsförbindelser, den ifrågasatte prestmannens angenäma och trefliga sätt såsom sällskapsbroder, utsigten att inom församlingen få ett gästfritt och gladt presthus m. m.; allt saker, hvilka äro högst underordnade och alldeles främmande för en själasörjares egentliga kall och som dessutom blott komma de närmaste umgängesvännerna till godo, men hvaraf ganska få bland församlingsboarne, som befinna sig i en lägre samhällsställning, hafva något nöje eller nytta, som ens sådant kan anses medföra någon verklig nytta. Här om någonsin böra dock duglighet för kallet samt nit och embetsgåfvor utgöra de enda befordringsgrunderna, men i sjelfva valsättet förefinnes hinder därför att dessa egenskaper kunna göra sig tillbörligt gällande. Den ända till bråkdelar graderade röstskalan erbjuder nemligen tillfälle för förmögna och inflytelserika personer att på ett afgörande sätt inverka på valens utgång. Det kan väl icke försvaras, att den, som eger 10 hela hemman, skall vid ett dylikt val gälla lika mycket ensam som tillsammans 80 personer, hvilka ega hvardera $\frac{1}{8}$ hemman, likasom man väl icke heller torde våga påstå, att skillnaden i bildning hos dem, som ega den ena $\frac{1}{2}$ och den andre $\frac{1}{8}$ hemman, är så pass stor att den förre bör ega fyra gånger så stort inflytande på valet som den sednare. Derest båda genomgått folkskolan, kan man i allmänhet våga antaga, att de stå på ungefär enahanda bildningsgrad. Såsom förhållandet nu är vid utseendet af ordets tjenare, eger icke någon rösträtt i sin egenskap af meniska eller medlem af kyrkosamfundet, utan rösträtten står i ett bestämdt aritmetiskt förhållande till egandet eller innehafvandet af hemman, bruk, masugnar, qvarnar, glasbruk och dylikt; — allt saker som i min tanke icke böra tillerkännas något inflytande på dessa val. Derest omröstningen vore slutet i stället för öppen, såsom nu är förhållandet, skulle all obehörig inverkan på valens utgång i betydlig mån kunna förebyggas, ty man

visste då icke, huru hvar och en röstade. Detta sednare af mig nu föreslagna omröstningsätt är dock ingalunda nytt; vi sitta här såsom medlemmar af Riksförsamlingen efter ett dylikt valsätt, och är detsamma helt och hållet antaget i Kongl. Maj:ts nådiga förordning rörande Kyrkomöte. I Göteborg väljas redan nu kyrkoherde och komminister på det sätt jag föreslagit, utan att, såvidt till min kunskap kommit, några menliga följder häraf försports. Utskottet har såsom skäl för sitt afstyrkande af min motion anfört bland annat, att den, som i högre grad bidrager till prestens aflönande, äfven bör ega ett större inflytande vid valet af prest; men detsamma skulle ju kunna sägas i fråga om val till riksdagsman, till hvars aflönning den ene, i förhållande till högre skatt till Staten, bidrager mera än andra, ehuru sådant oaktadt alla röstberättigade ega lika rösträtt. Vid utöfningen af riksdagsmannakallet förekomma dessutom en mängd ekonomiska frågor, af hvilkas afgörande den större egendomsegaren vida mera beröres än den person, som innehar en ringare samhällsställning, och det oaktadt gäller vid val till riksdagsman den lika rösträtten. Hvad åter angår den punkt i min motion, som afser berättigande för församlingen att kalla extra profpredikanter, så anser jag denna förändring äfven vara väl behöfelig, ty såsom förhållandet nu är kan icke nekas, att det ju är ganska hårdt, att församlingen skall nödgas med sitt val hålla sig inom ett af främmande myndighet uppgjort förslag, de derå uppförda personerna må nu vara så dugliga eller odugliga som helst, hvilket gör att de väljande ofta råka i den största förlägenhet och tveksamhet vid valet, ej på grund af de sökandes utmärkta egenskaper utan af svårigheten vid besvaret af frågan, hvilkens val är förenadt med minsta våda för församlingen. Grunden för förslagstillsättningen är tjänsteår och så kallade lärda meriter, utan att afseende fästes derå, om de sökande besitta de embetsgäfvor och egenskaper i öfrigt, som erfordras för att rätt värda församlingens andliga angelägenheter. Det är obilligt att församlingarne skola påtvingas sådana prestmän, för hvilka de icke hysa förtroende, men till hvilkas aflönning de likafullt äro tvungna att bidraga; — ett onus, som, i stället för att förminska i förhållande till den minskning i prestens åliggande, som inträdt till följd af kommunallagarnes tillkomst, ej obetydligt ökats genom prestlöneregleringarne, synnerligast genom bestämmelsen att lönerna skola utgå i kontant i stället för som förut in natura. Jag har derföre tagit mig den friheten föreslå, att alla andra församlingar, i likhet med de regala, må ega rätt att kalla en eller flera extra profpredikanter, såvida minst $\frac{1}{3}$ af de närvarande röstegande förena sig om någon viss till embetet enligt gällande lag kvalificerad prestman, vid hvilket förhållande icke gerna flera än två dylika extra profpredikanter kunna ifrågakomma, och har jag föreslagit detta för att icke undertrycka minoritetens rätt att få framställa och låta höra sin kandidat utan att derigenom inskränka majoritetens rätt att bestämma valets utgång. På så sätt skulle församlingen få 5 i stället för 3 att välja på, och skulle sannolikt härigenom äfven i betydlig mån afhjelpas den ofta öfverklagade olägenheten af den allt mer och mer tilltagande prestbristen, i det ett större antal unge män med afgjord böjelse och framstående gäfvor för prestembetet skulle föranledas att inträda i detta kall, då de kunde hoppas att snart få komma i verksamhet såsom oberoende församlingslärare.

På grund af hvad jag sålunda haft äran andraga, vågar jag yrka, att Utlåtandet måtte varda till Utskottet återremitteradt i den syftning, att det ar mig framställda förslag måtte vinna mera afseende och Utlåtandet sedan återkomma i bättre skick än nu.

Herr Bergström: Huru i kristna kyrkan under närmaste tiden efter hennes instiftelse tillgick vid tillsättandet af kyrkliga embeten, derom förvaras dyrbara underrättelser i apostlageringarne. De enkla urbildliga förhållandena utvecklade sig småningom i en rigtning, mycket skiljaktig från det äldsta tillståndet. Här är icke stället att ingå i en kyrkorättslig undersökning, huru de särskilda handlingar, hvilka för tillsättning af ett kyrkligt embete erfordras, nemligen dels utseende af en derför lämplig person och dels upplåtande åt honom af sjelfva embetet eller den så kallade kollationen mer och mer söndrades från hvarandra. I större eller mindre mån förlorade man under tidernas lopp ur sigte den rättighet att utöfva båda omnämnda handlingar, som enligt sakens natur endast tillkommer kyrkan och derföre icke kan påfordras af regenten såsom sådan, så vida icke kyrkans frihet och sjelfständighet skall gå förlorad och hon sjelf förvandlas till en blott politisk anstalt. Härmed vill jag icke hatva sagt, att ju icke kyrkan kan tillstödja församlingen eller, i en kristlig stat, regenten eller ock andra kyrkans medlemmar, å hvilka hon är skyldig att fästa särskildt afseende, rättighet att medverka vid utseende af personen; men den afgörande rösten måste utgå från kyrkan, på det att icke olämpliga personer må kunna henne påtvingas.

Huru förhållandena i vårt land slutligen gestaltat sig i fråga om väljande af prester, visar Kongl. förordningen den 1 April 1843, hvori motionären äsyftar ändring. Utan öfverdrift torde man kunna om nämnda författning fälla det omdöme, att i densamma personlighetsprincipen blifvit till den grad undertryckt och förqväfd, att nuvarande förfarandet vid prestval utgör en verklig karrikatyrbild af tillståndet i kristendomens urtid. För att finna en bekräftelse på sanningen af ett så strängt omdöme, behöfver man blott genomläsa 16 § af författningen, hvilken § tillräckligt ådagalägger, huru väldigt egendom, d. v. s. döda ting, får regera vid prestval, och huru litet personlighetens rätt är tillgodosedd. Sålunda finnes t. ex. i åberopade § stadgadt, att på landet räknas en hel röst för hvarje helt oförmedlat mantal, en för hvarje masugn, en för hvarje stångjernshärd, en för tvenne kniphamarar tillsammans, en för hvarje brännugn vid messingsbruk, en för tvenne glaspottor vid glasbruk o. s. v. Det är i fullkomlig öfverensstämmelse med grundsatsen, att rösträttighet i allmänhet beräknas efter egendom och de deraf utgående allmänna, särdeles ecklesiastika utskylder, som förordningen i 8 § talar om "hvarje egendoms röstetal". Eget är det att se, huru lagstiftaren med ett strängt fasthållande af den rätt, egendom ansetts böra förläna, å ena sidan kommit till mycket rigtiga, men å andra sidan till de mest orimliga resultat i speciela bestämmelser. Så t. ex. hafva qvinnans rättigheter, långt innan de å andra områden af det borgerliga lifvet blifvit erkända, genom ifrågasvarande förordningen blifvit tillgodosedda, ithy att dels husmoder får rösta vid prestval, när husfader är frånvarande och icke lemnat skriftlig voterings-

sedel eller muntlig fullmakt, eller när han är satt under förmyndare; dels rösträttighet tillkommer enka, så länge hon sterbhuset förestår, ehvad barnen äro myndiga eller icke, dels ock mö, som blifvit myndig, eger sjelf afgifva sin röst. Å andra sidan förekommer i förordningens 21 § det orimliga stadgande, att främmande kristna religionsbekännare, som i riket njuta medborgerliga rättigheter och inom någon församling innehafva hus och egendom, och af dem utgöra vanliga utskylder till kyrka och församling samt deltaga i presterskapets aflöning, ega rösträttighet vid prestval. Det är en sällspord liberalitet af ett trossamfund att låta medlemmar af andra trossamfund deltaga i val af dess församlingslärare. Riktigare tyckas mig de lagstiftare hafva förfarit, som i 4 § af Kongl. förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862 från rättighet att deltaga i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut uteslutit främmande religionsbekännare och dem, som till utträde ur Svenska kyrkan sig anmält.

Det är i sanning hög tid att vidtaga ändring i denna bizarra författning. Och för min del är jag Herr Hedengren tacksam, för det han väckt fråga om tidsenliga förbättringar i denna del af lagstiftningen. Jag instämmer i Herr Hedengrens förslag, så vidt det afser stadgande af nya grunder för utöfvande af rösträttighet vid prestval och af slutna omröstning dervid. Sjelfva motionen innehåller så grundliga motiver för bifall till förslaget i dessa delar, och motionären har i sitt muntliga föredrag ytterligare anfört så talande skäl derför, att jag icke betvivlar, det ju Kammaren afven skall kraftigt uttala sig till förmån för förslaget. Alla de invändningar, hvilka med större eller mindre befogethet kunna göras emot en mera utsträckt tillämpning af personlighetsprincipen, förfalla till all kraft och verkan, när det gäller att utvidga församlingsmedlemmars rättighet att deltaga i val af själasörjare. Men just derföre att jag lika med motionären önskar att, så långt förhållandena medgifva, göra personlighetsprincipen gällande inom det kyrkliga församlingslifvet, tror jag konsekvensen bjuder att jemväl till regala pastorat utsträcka förslaget, i stället för att, såsom motionären, endast afse de konsistoriela. Likaledes håller jag före, att återremiss, som motionären påyrkat, skulle nu i Riksdagens elfte timme icke vara till något nyttig. Jag tager mig derföre friheten hemställa, att med anledning af hvad Herr Hedengren i 1 och 2 momentet af sin motion föreslagit, Kammaren ville besluta aflåtande till Kongl. Maj:t af en underdånig skrifvelse, innefattande anhållan, "att Kongl. Maj:t — med godkännande af Kammarens åsigt, att samtliga medlemmar af konsistoriela eller regala pastorat, hvilka ega rösträtt å kyrkostämman, må deltaga i prestval; att vid sådant val allenast en röst bör tillkomma hvarje röstande, samt att alla val till prestsysslor böra med slutna sedlar förrättas — täcktes i nåder stadga de ändringar i Kongl. förordningen om prestval den 1 April 1843, hvilka af Kongl. Maj:ts gillande utaf Kammarens nyssomförmälda åsigt kunna blifva en följd."

Hvad åter angår öfriga delar af Herr Hedengrens motion, får jag till en början anmärka, att, enär berörda motion sammanfaller med Herr Jonas Jonassons beträffande ifrågasatt rättighet för medlemmar af konsistoriela pastorat att, lika med dem i regala, å frågodagen begära en fjerde profpredikant, lärer Utskottet, som förordat bifall till Herr Jonas Jonassons

motion, saknat anledning till sin, utan undantag för omförmälda del af Herr Hedengrens motion, gjorda hemställan, att samma motion icke måtte till någon vidare åtgärd föranleda. Emellertid, då Herr Jonas Jonassons förslag ingår såsom ett moment i Herr Hedengrens motion, hvilken nu utgör föremål för öfverläggning, kan mitt yttrande öfver sistnämnda motion i tredje återstående punkten icke undgå att jemväl omfatta den ännu icke föredragna del af Betänkandet, som behandlar Herr Jonas Jonassons motion. Hvad således angår förslaget, att medlemmar af konsistoriela pastorat jemväl måtte berättigas att å frågodagen begära en eller flere så kallade extra profpredikanter; så vågar jag icke förorda bifall till berörda lagförändring, hvilken så djupt ingriper i de presterliga befodringslagarne, men hvars verkningar i det hela jag icke förmår öfverskåda. Villigt medgifves, att dessa befodringslagar högt påkalla en revision; men just dertföre är det, enligt mitt förmenande, icke tillrådligt att nu besluta partiela ändringar deri. På samma skäl finner jag icke heller lämpligt att nu upphäfva indigenatsrätten, endast så vidt anginge extra profpredikanter. Icke håller jag på indigenatsrätten; men jag tror, att frågan om dess upphäfvande bör förekomma i sin allmännaste och största utsträckning, men ej delvis. På dessa skäl ville jag, med bifall till Utskottets Betänkande i den föredragna delen, yrka afslag å hvad Herr Hedengren i tredje momentet af sin motion föreslagit, vid hvilken utgång Herr Jonas Jonassons förslag äfven kommer att förfalla.

Herr Rosenberg: Då jag anhåller att med några ord få bemöta de skäl Utskottet anfört för motionens afstyrkande i denna punkt, ämnar jag icke vidröra andra i det föredragna Betänkandet förekommande ämnen än endast frågan om rösträtten, emedan jag anser de öfriga icke vara af den vikt i förevarande fråga som denna.

Första villkoret för ett riktigt utöfvande af rösträtten anser jag vara bekantskap med och pröfningsförmåga af det föremål, hvarför man ämnar afgifva sitt votum. Om vi t. ex. här inom Kammaren skola tillsätta ett Utskott, utse fullmäktige eller deputerade eller anställa hvilken omröstning som helst, så är det nödvändigt, att vi på ett eller annat sätt hafva skaffat oss kännedom om de personers lämplighet för den ifrågavarande platsen, som vi ännu gifva våra röster. Angelägnare än i de flesta andra fall är denna personkännedom och denna pröfningsförmåga, då val af en församlingsherde, en själasörjare, skall utväljas.

Men denna pröfningsförmåga förutsätter alls icke, att man för dess innehafvande skall ega en viss grad af rikedom eller förmögenhet. Man kan fälla ett alldeles riktigt omdöme om en kyrkoherdekandidats lämplighet och duglighet, utan att ega hvarken hemman eller glasbruk eller stångjernshamrar, blott man eger vanligt sundt förnuft och kristligt sinne. Denna sanning erkännes visst af alla utan undantag, men i tillämpningen kommer man ändå till sådana besynnerliga slutsatser, som att prester böra väljas efter innehafvande mantal, masugnar, stångjernshårdar, kniphamrar, brännugnar, glaspottor, spikhamrar, qvarnar, grundräntor och dylikt. Icke är det själasörjarnes kall att vårda sig om dessa döda ting, icke är det dem hans predikan och undervisning gäller -- det är människorna, endast

menniskor, och deraf borde väl följa, att här, om någonsin, personlighetsprincipen borde få göra sig gällande.

Utskottet har heller icke vågat förneka denna klara sanning, men utgår ändå från det antagandet, att det skulle vara en orättvisa mot de lönegifvande församlingsboarne, om personer, hvilka icke taga del i prestens aflönande, finge deltaga i hans utväljande och sålunda kanhända bestämma valets utgång. Följden skulle deraf kanske blifva, att församlingen fick den prestman som de flesta önskade, och detta kallar Utskottet en orättvisa — naturligtvis mot de rikaste. Jag vågar deremot kalla det motsatta förfarandet en orättvisa mot de fattigare, som inga hemman eller bruksdelar ega. Jag skall gerna gifva Utskottet rätt i fråga om beviljandet af kommunalutgifter, skol- och fattighusbyggnader m. m. Der kan talet om personlighetsprincipens obehöriga inflytande på den högre skattdragande delen af församlingen vara på sin plats. Men sådant törekommer icke i prestvalsfrågan. På de flesta ställen är eller också blir under vakans-tiden prestens lön till siffran bestämd, och den hvarken ökas eller minskas, om den eller den blir vald. Frågan är således icke om nya eller ökade utgifter, utan om att få den prestman, som de flesta församlingsmedlemmarne önska, och detta borde de få sjelfva bestämma.

Jag skall dock icke sträcka mina anspråk så långt, som den rigtiga principen kunde gifva anledning till, utan vill, i likhet med ett par föregående talare, för denna gång låta mig nöja med att rösträtten vid prestval fördelas lika på alla, som efter nu gällande lag hafva rösträtt på kyrkostämman, och jag vågar desto heldre hoppas bifall dertill inom denna Kammare, som denna åsigt står i full öfverensstämmelse med den åsigt, som i går öppet och allmänt uttalades i fråga om rösträtt på kommunalstämma, och hvilken, efter min uppfattning, hade vida mindre skäl för sig. Att denna utsträckning af valrätten i sin tillämpning ingalunda är vådlig, visar sig tillräckligt af förhållandena inom Stockholm, Göteborg och flere-städes, der man länge praktiserat på detta sätt och ingalunda haft skäl att ångra eller blygas för sina prestval.

Således om det är något allvar med talet om rösträttens jemnare fördelning, och är det vår mening att sträfva framåt till personlighetsprincipens erkännande, så hafva vi här för oss ett passande tillfälle att taga ett steg i denna riktning. För min del instämmer jag i Herr Bergströms förslag och yrkar afslag å den föredragna punkten samt bifall till den af honom föreslagna proposition, äfven hvad angår val med slutna sedlar.

Herr Hedenberg: Sedan Utskottet erkänt innehållet af förevä-vande motion vara "välgrundadt", "principielt rigtigt" och "ändamåls-enligt", så afstyrker Utskottet likväl densamma; men på grunder hvilka jag ej kan gilla, nemligen först därför: "att aflöningen från församlingen till presten utgöres af blott en del af församlingsboarne och att den icke löngifvande delen möjligen skulle kunna bestämma valets utgång". — Jag tror deremot, att, då äfven icke jordegare, såsom torpare, soldater och arbetare, hvar i sin mån bidraga till pastors aflönning, dessa icke heller böra uteslutas vid valet af sin själasörjare. Dernäst påpekar Utskottet såsom en våda, om "valrätten utsträcket med rösträtt efter fyrk-tal,

tal, såsom vid kyrkostämman. — Detta sednare är dock något som motionären efter sin uppfattning aldrig yrkat. Han begär blott: 1:o) att samtliga å kyrkostämman röstegande medlemmar af pastoratet må ega rättighet att deltaga i prestval och 2:o) att vid sådant val alla röster skola räknas lika samt uppgifvas med slutna sedlar. Några få kunna väl icke då, såsom Utskottet förmenar, emot de öfrigas önskan afgöra prestvalet. Jag för min del skulle gerna velat rösta för bifall till motionen i dess tvenne första punkter; men då motionären sjelf begärt återremiss, så anhåller jag att få förena mig med honom derutinnan.

Herr Hedlund: När en församling på ett eller annat sätt förvärfvat sig Kongl. Maj:ts ynnest, så har det tillåtits densamma att fritt kalla profpredikanter och bland dem anställa val, hvarefter Kongl. Maj:t utnämner en ibland de tre, som erhållit flesta rösterna; sådant är förhållandet inom Stockholms Storkyrkoförsamling. När en församling kommit i ännu högre gunst och ynnest, så har den fått kalla profpredikanter, bland hvilka den, som vid valet undfår flesta rösterna, erhåller fullmagt af Kongl. Maj:t; en sådan rättighet har blifvit tillagd Maria Magdalena församling här i hufvudstaden. Slutligen har ock blifvit medgifvet församlingens alla medlemmar, såväl män som kvinnor, att genom lika rösträtt utse sin själasörjare, och en dylik frihet har blifvit tillförsäkrad Domkyrko-församlingen i Göteborg. Alla dessa friheter hafva alltid varit betraktade såsom lädande till församlingens gagn, och när det nu gäller just detta moment, så tror jag att det blefve för Kongl. Maj:t svårt att neka alla, hvad han såsom gunst beviljat några få. Likväl tror jag, att Utskottet framlagt skäl för sin åsigt, som icke böra lemnas utan allt afseende, ty vi böra besinna, att en kristlig församling här å landet utgöres ej af en förening mellan människor, som tänka lika i andliga ting, utan af ett antal henman. Här är alltså icke fråga derom, att de som äro enige i sin bekännelse förena sig för att välja en lärare, utan här är fråga derom, att ett visst antal människor boende inom en viss jordrymd, de må nu vara lärde eller olärde, liktänkande eller icke, gudaktige eller icke o. s. v., med ett ord, att alla dessa skola ega rätt att i valet till själasörjare deltaga. Då således församlingen står mindre på kristlig än på kommunal grund, så finnas goda skäl för den åsigt att de väljande må ega olika antal röster allt efter innehafvande egendom och skattebelopp. Jag tror dock, att skäl är att bifalla hvad den ärade representanten från Christianstad föreslog angående första punkten af Utskottets förslag. Hvad angår motionärens förslag angående kallande af extra profpredikanter äfven till konsistoriela pastorat, i likhet med hvad som är medgifvet församlingsboar inom regala pastorat, så kan jag icke annat än biträda honom i detta yrkande, oaktadt det icke vunnit bifall af den nyss omnämnde frisinnade representanten, ty alltför många exempel finnas för nödvändigheten af en dylik åtgärd. Jag har, bland annat, nyss erhållit en uppgift, att vid ett val till pastor i ett andra klassens konsistoriela pastorat den yngste sökanden var öfver 70 år gammal, och när så orimliga förhållanden kunna inträffa, då är hög tid att vidtaga förändringar i de författningar, hvarigenom dylika fall blifva möjliga. Jag tror således, att ett stadgande om extra profpredikants

kallande såväl vid konsistoriella som förut vid regala pastorat är af tidsförhållandena högeligen påkalladt, och ehuru jag väl vet, att det säkerligen kommer att möta motstånd af presterskapet, tror jag ändock att vi snart nog komma derhän. Af denna anledning vill jag, beträffande den andra punkten, förena mig, icke med motionären, utan uti den af Utskottet härutinnan gjorda hemställan.

Herr Hedengren: Jag har ånyo begärt ordet endast för att gifva till känna, det jag för min del biträder det af Herr Bergström framställda förslaget i fråga om första punkten, samt att jag yrkar bifall till Utskottets Utlåtande i andra punkten.

Herr *Hedenberg* förenade sig med Herr Hedengren.

Herr Lithner: Till en början vill jag gifva till känna, det jag anser motionärernes framställningar hafva härflutit från en ren och allvarlig nitälskan för kristendomen, och jag vill derföre icke heller göra några bestända påståenden enot desamma, ehuru jag icke kan komma till samma resultat som den föregående talaren. Oaktadt den värde representanten från Göteborg yttrat en viss förkärlek för dissenters, såsom de hvilka befinna sig på fullt kristlig grund, och hvilka sjelfve tillsätta sina lärare oberoende af Staten, så torde dock icke kunna förnekas, att behofvet för bekännare af en och samma lära, hvilka bo tillsammans inom ett visst område, att sluta sig tillsammans om lärare, som af Staten tillsättas, äfven bör tillfredsställas, och derutaf uppstå de i kyrkoförfattningarne föreskrifna valen af lärare i församlingarne. Då dessa nu äro af nödvändigheten påkallade, så hemställer jag, huruvida man icke bör fästa tillbörligt afseende derpå, att en del af en församlingens befolkning, som kan kallas den fasta, erhåller det högsta inflytandet vid valet, och huruvida icke, genom den utsträckning af valrätten motionären föreslagit, den lösa befolkningen, hvars inflytande icke alltid är af den beskaffenhet att kunna gillas, dervid skulle få allt för mycket att säga. Dessutom tillåter jag mig påpeka, att, äfven med antagande af motionärens förslag att samtliga å kyrkostämman röstegande medlemmar af ett pastorat må ega rättighet att deltaga i prestval, och att vid sådana val alla röster skola räknas lika, ändock icke alla "själar" komma att i dessa val deltaga, ty lika stor del af församlingens medlemmar befinna sig nedanför detta streck som ofvanför, och äfven de förre böra, ifall man fullföljer motionärens premisser, ega lika rätt med de sednare.

Af en annan talare har ett skarpt klander blifvit rigtadt mot Kongl. förordningen om prestval af den 1 April 1843, såsom den der medgifver valrätten icke åt menniskor, utan åt hemman, masugnar, bruk, spikhamrar, qvarnar o. s. v.; detta ser visserligen litet kärft ut vid ett flygtigt ögonkast på författningen, men torde imefatta ett ganska rigtigt begrepp vid närmare eftersinnande, ty på t. ex. ett större bruk finnas alltid en mängd menniskor, åt hvilka rösträtt icke kan lemnas, och hvilka således skulle blifva alldeles orepresenterade, i fall icke deras rätt öfvertages af fastighetens egare. Att förekomma alla de olägenheter, alla de vidriga omständigheter, som ofta nog inträffa vid prestval, anser jag icke vara möjligt, äfven om det nu framställda förslaget blifver lag, ty i mån deraf

att intresset för en dylik förrättning hålles vaket, så uppstå alltid partier för den ene eller den andre bland de sökande, hvilka kämpa mot hvarandra, och alltid finnas de, som sätta sig i spetsen för dylika företag, aningen rättigheten att välja kommer att bero på den lika rösträtten eller på innehavande af visst hemmantal; intrigen kommer beklagligen att hafva sin gång i det ena fallet som i det andra. Vidare anser jag icke heller rätt lämpligt, att rösterna skola afgifvas medelst slutna sedlar, särdeles med afseende på vår allmoge, bland hvilken ännu många finnas, som icke äro skrifkunnige, och derigenom lätt kunna blifva föremål för andras bearbetningar och möjligen bedrägliga förfaranden.

Detta är ett ämne, som det möjligen icke tillhör mig, såsom en kyrkans tjenare, att vidröra, utan att jag bort låta mig nöja med hvad deruti utaf Kammaren i öfrigt beslutas; men då jag icke ämnar framställa några positiva yrkanden, har jag ansett mig dock kunna påpeka åtskilliga oegentligheter, som, enligt min åsigt, vidlåda det nu framlagda förslaget.

Hvad beträffar Utskottets i andra punkten gjorda hemställan, om rättighet för konsistoriela pastorater att kalla fjerde profpredikant, så instämmer jag helt och hållet med den talare, som näst före mig yttrade sig härom. Genom antagande af motionärens förslag skulle dessa församlingar icke blifva satta i likställighet med regala pastorater utan i mycket bättre ställning än dessa, och därför tror jag, att man bör hålla sig vid hvad Utskottet föreslagit, dock helst med den utsträckning, att den fjerde profpredikanten finge kallas ifrån hela riket, så att indigenatsrätten i detta fall upphörde, ty jag vet icke hvarför vi här i Sverige, der vi alla tala samma språk, skola behöfva hålla oss inom vissa territoriela gränser för kallandet af någon prestman, då den församlingen kanske helst skulle vilja kalla möjligen befinner sig utom dessa gränser, och sålunda vara förhindrad att motsvara det honom visade förtroendet.

Herr Rosenberg: Frågan om indigenatsrätten är föremål för Lag-Utskottets behandling och har redan blifvit utredd och behandlad, hvarföre vi icke behöfva spilla några ord vidare på den saken, förrän Betänkandet derom inkommer till Kammaren.

Hvad åter beträffar den slutna omröstningen och den föregående talarens förmenande, att den icke kunde användas, derföre att folket icke skulle vara skrifkunnigt, vill jag erinra derom, att lagstiftningen i åtskilliga andra hänseenden förutsatt hos folket sådan färdighet. Sålunda bestämmer den nya konkurslagen, att bevakning af fordringar skall ske skriftligen och vid kommunalval eger man att äska sluten omröstning; — hvarföre jag i dessa omständigheter icke ser något hinder för antagande af motionärens förslag, hvarom jag anhåller.

Herr Björck:

Efter sålunda fulländad öfverläggning framställde Herr Talmannen propositioner på bifall till såväl Utskottets hemställan som Herr Bergströms förslag. Båda dessa propositioner besvarades med ja och nej, hvarjemte begärdes votering, för hvars verkställande följande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Tillfälliga Utskott, i anledning af Herr *Hedengrens* motion, tillstyrkt å fjerde sidan af dess Utlåtande N:o 40,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, för sin del beslutat, att Riksdagen skulle till Kongl. Maj:t affåta underdånig skrifvelse, innefattande anhållan, att Kongl. Maj:t, — med godkännande af Kammarens åsigt, att samtliga medlemmar af konsistorielt eller regalt pastorat, hvilka ega rösträtt å kyrkostämman, må deltaga i prestval; att vid sådant val allmänt en röst bör tillkomma hvarje röstande samt att alla val till prestsysslor böra med slutna sedlar förrättas, — tacktes i nämder stadga de ändringar i Kongl. Förordningen om prestval den 1 April 1843, hvilka af Kongl. Maj:ts gillande utaf Kammarens nyssomförmälda åsigt kunna blifva en följd.

Omröstningen utföll med 52 ja emot 88 nej, hvadan Kammaren med afslag å Utskottets hemställan bifallit Herr Bergströms ofvan intagna förslag.

Utskottets sednare hemställan (sid. 5).

Herr Otterström: Under den nu hållna voteringen har jag med min röst bidragit till det beslut, Kammaren fattat. Jag har, för min del, gerna medgifvit, att den utvidgning af rösträtten, som blifvit af motionären påyrkad, må komma församlingen till del vid val af prester i allmänhet. Men då den sednare punkten af Betänkandet nu förekommer till afgörande, ber jag att få framställa några betänkligheter, som synas mig möta antagandet af hvad här blifvit föreslaget.

Utskottet talar om, att här vid lag skulle tillvägabringas likställighet för de konsistoriela pastoraten i förhållande till de regala. Denna likställighet är likväl ej sådan, att den kan förverkligas genom bifall till Utskottets förslag, utan skulle icke desto mindre en väsendtlig olikställighet fortfarande komma att ega rum. Om en fullkomlig likställighet här skulle komma till stånd, är enda utvägen att göra äfven de konsistoriela pastoraten till regala. Men dit sträfvar man ju icke att komma. Man vill då söka denna likställighet endast deri, att de konsistoriela pastoraten också skulle ega att å frågodagen begära fjerde profpredikant. För detta ändamål läres dock blifva nödvändigt, att några särskilda bestämmelser föreskrifvas. Ty i och med detsamma i dessa pastorat extra profpredikant blifvit kallad, har församlingen äfven valt denna till sin själasörjare och ingen kan hafva något att ändra deruti. Deremot har, då i regala pastorat församlingen utser fjerde profpredikant, Kongl. Maj:t utnämningssrätten sig förbehållen och Kongl. Maj:t kan utnämna antingen någon af de å konsistorii förslag uppförde prestmän eller den af församlingen valde fjerde profpredikanten eller också välja utom dessa. Häraf synes således, att genom det här framlagda förslagens antagande den åsyftade likställigheten i sjelfva verket *icke* beredes.

Det har äfven blifvit anfördt, att "sjelfbestämmningsrätt" bör tillkomma församlingen. Ja, en dylik sjelfbestämmningsrätt skulle ock komma att ega rum inom konsistoriela pastorat, om församlingen finge kalla fjerde profpredikant, men i afseende å de regala kan församlingen icke sägas hafva en sådan rättighet, då, såsom nyss nämndes, rättigheten att utnämna kyrkoherden i sista hand hvilat hos Kongl. Maj:t. Och jag befarrar, att inrymmandet af sjelfbestämmningsrätt i nämnda hänseende åt de konsistoriela församlingarne skulle leda derhän, att presten blefve mera lycksökare än hvad han kanske varit. Följden kunde ock blifva den, att många unge män bäfvade tillbaka för att ingå i prestembetet, om de icke hade sinne för att på särskildt sätt poussera sig fram på denna väg såsom fjerde profpredikant och sålunda vinna befordran.

Jag instämmer till följd häraf i den åsigt, Herr Bergström nyss yttrat rörande denna punkt och skulle för min del gerna önska, att Kammararen, med afseende å hela denna fråga, ville låta bero vid det beslut, som sednast är fattadt, då frågan vid en kommande riksdag kan i sin helhet tagas i öfvervägande.

Jag yrkar fördenskull afslag å BetänkanDET i denna del.

Herr Lithner: Det förhållande af olikställighet, hvori, genom antagande af det ifrågasatta förslaget, de konsistoriela och de regala pastoraten skulle komma till hvarandra, har redan blifvit utredt af den föregående talaren; men detta oaktadt finner jag för min enskilda del intet skäl att kvarhålla de konsistoriela pastoraten i det beroende af annan myndighets förslag, som de för närvarande äro underkastade. Vi kunna tänka oss konsistoriela pastorat, särdeles de af tredje klassen, för hvilka är stadgadt eller åtminstone antaget såsom princip, alltsedan 1811 års Kongl. bref utfärdades, att för förslags vinnande nästan ensamt ålder skall tagas i betraktande. I följd häraf kan det ju hända, att, då förslag upprättas, så åldrige prestmän erhålla rum derå, att de, snart sagdt, ej kunna göra den tjänst, som församlingen af dem begärt; och vid sådant förhållande synes det vara billigt, att lagen medgifver något sätt för församlingen att erhålla den själasörjare, den önskar. Visserligen har af densamme talaren jag blifvit förmanad, att ett stadgande, sådant som detta, möjligen skulle föranleda till lycksökeri. Men jag vet i sjelfva verket icke, om större anledning till en dylik farhåga kan vara för handen, derest *konsistoriela* pastorat få denna rätt sig tillerkänd än i närvarande stund, då sådan är medgifven de regala. Ehuru förslaget visserligen innehåller, att, i fall en tredjedel af de närvarande röstberättigade förenat sig om någon viss behörigen kvalificerad prestman, församlingen eger på frågodagen begära honom till extra profpredikant, föreställer jag mig, att icke ändock på skenhelighetens eller skrymteriets eller lycksökeriets eller andra oloffliga medels väg det skall stå till att vinna denna majoritet.

Emellertid är det hufvudsakligen med anledning af den, efter min uppfattning, olyckliga belägenhet, hvori de konsistoriela pastoraten befinna sig med afseende å tillsättningen af själasörjare, som jag önskar bifall till denna punkt.

Herr Grape: Jag får i korthet tillkännagifva, att jag, beträffande ifrågavarande punkt, instämmer med Herr Otterström och yrkar afslag å Betänkandet i denna del.

Herr Jonas Jonasson från Calmar län: Frågan har redan blifvit så utredd, att jag ej behöfver upptaga tiden med angifvande af de skäl, som bestämt min mening, då jag härmed anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Key: Jag ber att få instämma i hvad en föregående talare yttrat med särskild hänsyn till konsistoriela pastorat af tredje klassen. Jag har någon erfarenhet i detta fall, emedan jag omkring 20 år bott inom en dylik församling, som tillhör tredje klassen, och under denna tid varit med om trenne kyrkoherdeval. Alla de, som af konsistorium uppförts å förslaget, hafva varit bland de äldste sökande i stiftet och hunnit en ålder af mellan 60 och 70 år. Vanliga förhållandet är nemligen, i fråga om tredje klassens pastorat, att endast de, som räkna största antalet tjensteår, komma under ompröfning, emedan lärdomsmeriter, enligt antagen praxis, härvid ej tagas i betraktande. Sålunda har det inträffat, att alla, som innehaft sagda kyrkoherdebefattning, varit öfver 60 år och rätt snart blifvit oförmögne att bestrida pastoralvården, hvilken sedan måst upprätthållas genom en annan ytterlighet, af alldeles nybakade vice pastorer.

Ett dylikt förhållande, under en längre tid fortsatt, kan icke undgå att menligt inverka på det kyrkliga lifvet i församlingen, framkalla en betänkelig afvoghet mot kyrkan själf och föröka dess svaghet såsom en ecclesia militans. Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr Anders Jonsson: I likhet med den siste talaren har äfven jag den erfarenhet af förhållandena inom tredje klassens pastorat i det hänseende, hvarom nu är fråga, att jag vill godkänna Utskottets framställning.

Herr Otterström: Jag har någon erfarenhet på detta fält och en ganska bedröflig erfarenhet. Frågan är, om man skall vinna eller förlora på en öfvergång till något annat med det nakna sätt, hvarpå man önskar en förändring. Den första motionären, Herr Hedengren, har åtminstone tillagt något med afseende å hvad som önskades, då han vid sitt förslag fogat en hemställan, "att Kongl. Maj:t i nåder täcktes härom stadga erforderliga bestämmelser."

Men här föreslås ingenting, utan förslaget afser blott en enkel anhållan om det tillägg i nu gällande förordning om prestval, att äfven konsistoriela pastorat skola ega att kalla fjerde profpredikant. Jag föreställer mig, att Kongl. Maj:t icke kan lemna sitt bifall till en dylik hemställan från Riksdagen, så vida icke något uttalas, huru man tänker sig att denna rätt skulle utöfvas, — om den skall vara alldeles oinskränkt eller inskränkt blott dertill, att prestman skall t. ex. hafva tagit pastoralexamen i fråga om pastorat eller huru den skall vara beskaffad. Man har talat här om "ledsamma erfarenheter" deraf, att gamle ålderstigne prestmän sökt kyrkoherdebefattningar i den sena ålder, då krafterna varit kanske

helt och hållet medtagna — och visserligen saknas ej dylik erfarenhet. Men hvarföre icke söka ändring i ett sådant missförhållande genom förändring af de befordringslagar, som gälla för prestmännen? Hvarföre icke i dem intaga föreskrift derom, att prestmän efter en viss ålder icke få söka pastorat eller åtminstone icke transport? Mycket kunde genom revision af befordringslagarne göras till rättelse i många hänseenden, utan att man behöfde tillgripa den utväg, hvarom nu är fråga. Jag vill visst icke annat än medgifva, att här åsyftas en betydlig förbättring och en ganska nödvändig rättighet för församlingen att tillföra sig om en bättre själavård, än man kunnat vänta af månget af konsistorierna upprättadt förslag, men, såsom jag redan yttrat, har jag dock mina betänkligheter att godkänna denna punkt. Jag vidhåller fördenskull mitt yrkande.

Herr C. A. Larsson: Jag anser, för min del, att det är det minsta man kan fordra, att man gör denna lilla koncession för folkets och kyrkans egen räkning, och att man icke fortfarande hyllar den satsen, att dessa äro till för presternes skull. Om den här ifrågasatta valfriheten infördes, hade man *något* hopp, att unge män, lifvade af nit och håg för det andliga kallet, skulle beträda den presterliga banan. Man skulle då slippa att se personer, hvilka icke gifvit sig in på den för annat än för födkrokens skull; och jag beklagar folket, som icke får någon annan själaspis än den lösa mat, de förmå prestera. Bör man då icke medgifva folket den lilla rätten att få kalla fjerde profpredikant och icke längre göra församlingen till en pensionsanstalt för gamla prester. Man vet, huru det nu går till: att, då ett bättre pastorat blir ledigt, söka sig presterne dit af egennyttja, sedan de väl blifvit utsläpade i den tjenst, de förut innehåft. De vilja på alderdomen få en lugn reträtt med goda inkomster och ingenting att göra. Detta är deras ögonmärke, och kallets dyra pligter får adjunkten sköta bäst han kan och vill. För min del anser jag, att detta är så illa stäldt, att, om ingenting annat vore orsaken till prestbristen, detta förhållande ensamt för sig i min tanke är tillräckligt att förr eller sednare göra den fullständig. Om man skall få prester, bör väl åtminstone *så* mycken frihet medgifvas, som här påyrkas; och jag anhåller således om bifall till Utskottets förslag i denna del.

Herr Lithner: Jag har endast begärt ordet för att visa, att förslaget icke är så naket och utan bestämmelser, som en föregående talare förmenat. Ty då Utskottet anser den åsyftade ändringen lämpligast åstadkommas "genom tillägg i början af 29 § i Kongl. förordningen om prestval den 1 April 1843" utaf: "och konsistoriela", så att första meningen i densamma erhöll denna lydelse: "vid val till regala och konsistoriela pastorat må församlingen" etc., är det tydligt, att *alla* de bestämmelser, som för närvarande gälla för rättigheten att utse fjerde profpredikant i regala pastorat, äfven gälla för enahanda fall i de konsistoriela. Måhända bör jag i sammanhang härmed också rätta ett misstag, hvar till jag gjorde mig skyldig i mitt förra yttrande, då jag nämde, att blott en tredjedel af de närvarande röstberättigade behöfde förena sig i begäran om fjerde profpredikant. Detta var motionärens förslag, men genom det förslag Utskottet i denna punkt afgifvit kommer allt, hvad den nuvarande prestvals-

förordningen i dess 29 och 30 §§ bestämmer i fråga om regala pastorat, att erhålla full tillämplighet äfven för de konsistoriela, och dervid stadgas, att "omröstning företages af samtliga röstegande till utrönande, huruvida de *fleste* närvarande äska fjerde profpredikant. Härvid beräknas för hvarje röstegande person en röst, utan afseende på dess i vallängden upptagna röstetal" etc., således enkel pluralitet af de närvarande.

Vidare anfördes ej; och Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Följande, en gång bordlagda ärenden, bordlades nu för andra gången: Stats-Utskottets Memorial N:o 83, Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 68—72, Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 2) Utlåtande N:o 41.

§ 5.

Föredrogos och godkändes följande förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser, afgifna af

Riksdagens kansli, N:o 33, angående afgifvande till Riksdagen af en afföningsstat och årlig förslagsberäkning öfver de öfriga kostnader, som med Statens jernvägstrafik och förvaltning äro förenade;

Bevillnings-Utskottet, N:o 35, angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker.

Bevillnings-Utskottet, N:o 36, angående stämpelpappersafgiften.

Lag-Utskottet, N:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om förändrad lydelse af 10 § i Kongl. kungörelsen den 13 November 1860 angående den allmänna beväringen.

§ 6.

Herr *Pehr Pehrsson* från Stockholms län erhöll ledighet från riksdags-göromålen under 6 dagar från den 2 Maj.

Sammanträdet afslutades kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem
H. Husberg.